

are characterized (profile-specification «Professional – and – creative self – realization is... », business game « Pedagogical situations», diagnostic card «The grade of readiness of the future teacher of music for a creatively – oriented educational work», profile «The determination of motives of musical – and – professional work»).

Key words: *professional – and – creative self – realization, the future teachers of music, levels, measures, showings, creativity, the diagnostic`s method, motivation.*

Самохіна Наталія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії, історії музики та інструментальної підготовки Луганського національного університета імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна) samohina71@mail.ru

Samokhina Nataliya Mikolayivna – is a candidate of pedagogical science, the docent of the theory, history of music and musical preparation`s cathedra of the Lugansk national university of Taras Shevchenko. samohina71@mail.ru

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор І.О. Стасhevська

Reviewer is a doctor of pedagogical science, professor the docent of the theory, history of music and musical preparation`s cathedra of the Lugansk national university of Taras Shevchenko Stashevska I.O.

УДК 37.013

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТУДЕНТА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ МУЗИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ)

В.В. Сізов

У статті розглянуто психолого-педагогічні проблеми і напрями розвитку особистості студента консерваторії, роль і місце художньо-естетичного фактора у підготовці спеціаліста. Окреслюються три проблеми в підготовці студента консерваторії: проблема художньо-естетичного навчання студента; проблема більш глибокої педагогічної підготовки; проблема психології особистості студента-музиканта.

Ключові слова:*художньо-естетичне навчання, студент консерваторії, мистецтво, музична освіта.*

Формування художньо-естетичного світогляду студента вищого навчального закладу музичного спрямування – явище, котре містить два основні елементи. Перший – естетичний розвиток. Безперечно, що естетична підготовленість формує особливу естетику виконання музики, підкреслює майстерність музиканта, увиразнює здібність володіти інструментом. Художність, емоційність, образність, асоціативність у виконанні музики і т.д. – це неодмінні характеристики, коли мова йде не про ремесло, а про мистецтво. Другий елемент – педагогічний. Сформований стійкий художньо-естетичний світогляд виступає педагогічним інструментом передачі, донесення музичного мистецтва до оточуючого соціального середовища. Істотним фактором, котрий здатний здійснювати вплив на увесь процес навчання студента, – психологія особистості учня.

Звідси метою статті є визначення та розгляд деяких психолого-педагогічних проблем навчання студентів консерваторії, ролі й місця художньо-естетичного компонента у підготовці спеціаліста-музиканта.

Проблеми навчання в системі професійної музичної освіти, естетичного розвитку студентів як елемента навчального процесу відображено в роботах А. Азархіна, О. Бурова, М. Кагана, Л. Столовича, Ю. Лотмана, В. Медушевського.

Розглядаючи систему навчання студентів консерваторії, було визначено три загальні групи проблем, котрі впливають на зміст системи навчання студентів.

Перша проблема. Художньо-естетичне навчання та виховання в системі професійної музичної освіти є предметом особливого значення. Професійна підготовка студента-музиканта сама по собі є оболонкою естетичного, де реалізуються художні цілі і завдання освіти. Тому художньо-естетичний фактор в навчальному закладі музичного профілю має значні особливості, він є складовою, найважливішим показником рівня якості підготовки музиканта.

Можна зазначити, що студент першого курсу консерваторії – особистість цілком орієнтована та підготовлена для сприйняття естетичних складових навчання. Крім того, студент-музикант уже з першого курсу чітко орієнтований на професійне навчання, він наполегливий і цілковито віддає перевагу професійній підготовці. Дослідження доводять, що ще з

музичного училища студенти консерваторії виявляють стійку тенденцію в системі сприйняття видів мистецтв.

Художньо-естетичні смаки спрямовані на класичну музику, літературу, театр. Сфери масової культури відходять на другий план. Естрадна музика, кінематограф, телебачення посідають незначне місце в художніх пріоритетах студентів-музикантів. І це природньо для людей, які все свідоме життя займаються музикою. У класичному варіанті навчання триває: музична школа – 5–10 років, а потім, як правило, музичне училище – 4 роки, і далі – консерваторія. Студент-першокурсник консерваторії – молода людина, за плечима якої від 9 до 15 років навчання виконавській майстерності! Особистість цілком сформована у сфері художньо-естетичних смаків.

Формується ситуація, коли, з одного боку, уже підготовлена естетична, емоційна основа для сприйняття інших художніх уявлень, створена емоційна основа, психологічні умови, готовність внутрішнього світу молодої особи до подальшого естетичного збагачення особистості. Але, на жаль, цього не відбувається!

У цьому і полягає проблема. Стан художньо-естетичного розвитку студентів консерваторії характеризує винятково професійно-виконавську спрямованість студентів музичних ВНЗ! Це, можливо, пояснити тим, що, наприклад, якщо студент класичного вузу може показати свою практичну кваліфікацію тільки в майбутньому, то студент-музикант повинен робити це завжди й постійно. Також необхідно враховувати той факт, що студент консерваторії вже має за плечима багаторічний досвід занять музикою. Тому й ставлення до навчання з фаху пріоритетне! Основні акценти у навчанні спрямовані на професійну підготовку майбутнього виконавця. При цьому дана позиція викладачів спрямована на студентів уже з перших днів навчання. Регулярна участь студентів у різноманітних конкурсах, фестивалях ще більше зміцнюють цю думку у свідомості учнівської молоді. Студент змушений перебувати у консерваторії значно більше часу, ніж студент класичного ВНЗ. І це проблема не сьогоднішнього дня! Це тема, яка обговорювалась ще у шістдесяті роки ХХ століття «...перенавантаження навчальних планів здійснює вплив на спрямування усієї навчально-виховної роботи..., студенти не встигають слухати нову музику, читати художню літературу, відвідувати театри: вони зайняті терміновим виконанням поточних завдань, а художнє життя країни проходить без них» [1, с.48].

У теперішній час ситуація не змінилась. Художньо-естетична освіта має односторонній характер та обмежується навчальними планами, орієнтованими на суто професійну підготовку студентів.

Художнє, естетичне, емоційне у навчанні музиканта явище найважливіше, і чим сильніше розвинені вказані компоненти в особистості музиканта, тим більше в його професійній діяльності буде художності, естетики, емоційності. При цьому обмеженість естетичного розвитку створює проблеми психолого-педагогічного характеру. Очевидно, що далеко не всі випускники консерваторії стануть відомими виконавцями, але практично всі (переважна більшість) стануть вчителями, викладачами. Тут і виникає друга проблема – проблема педагогічної підготовки випускника консерваторії.

І сьогодні у педагогіці музичної освіти обговорюється ця тема: «... системи навчання музиканта-педагога в консерваторіях і музично-педагогічних вузах істотно відрізняються. При цьому значно втрачають студенти консерваторії, які не отримують педагогічних знань та навичок в достатньому обсязі, необхідному для майбутньої викладацької діяльності. В результаті багатьом з них доводиться «методом спроб і помилок» накопичувати та вдосконалювати свою професійну педагогічну майстерність. У музично-педагогічних інститутах та академіях увага до психолого-педагогічної підготовки музиканта більш ретельна» [2]. І тепер це спільна ситуація на пострадянському просторі, і з цією позицією авторів складно не погодитись.

Випускнику консерваторії необхідні педагогічні знання в значно більшому обсязі, ніж вони є сьогодні, в майбутньому – це вчитель музики, викладач дитячої музичної школи, музичного училища або навчального закладу культури і т.д. Випускник консерваторії – представник творчої інтелігенції – повинен володіти педагогічними технологіями, і в першу чергу, художньо-естетичного характеру.

Працюючи з дітьми в дитячих музичних школах, музичних училищах, володіючи знаннями, технологіями, навичками передачі учням не лише техніки гри на інструменті, але й художньо-естетичної, емоційної сторони ставлення до мистецтва в цілому, а мистецтво, у свою чергу, «... відбиває естетичні грані життя і виражає естетичне ставлення до об'єктивної реальності... Мистецтво є концентрованим втіленням творчої діяльності... У співтворчості діяльності митця і реципієнта народжується така специфічна людська якість ,як «художність», завдяки якій

особистістю здійснюється художнє освоєння світу» [3, с.48]. Випускник консерваторії повинен мати здібність до формування в учня художнього сприйняття світу в цілому, а це вже інше, ніж навчання ремеслу музиканта. Йдеться про підготовку особистості, здібної до творчості, здатної бути носієм духовності.

Тому підготовка студентів має враховувати педагогіку художньо-естетичного характеру в значно більшій мірі, ніж це є сьогодні. Навчати розуміти, сприймати, переживати зразки мистецтва – найважливіше завдання творчої інтелігенції, представників і носіїв цього виду людської діяльності, їх соціальна функція.

Третя проблема – проблема психолого-педагогічного характеру особистості студента консерваторії. Дослідження в цьому напрямі виділяють основні тенденції, які впливають на природу творчого становлення музиканта:

1. Уявлення про «харизматичну» природу таланту музиканта. Відповідно до цього уявлення рівень творчої самореалізації музиканта-виконавця зароджено винятково «в генах». Шлях розвитку музиканта – лише поступове розгортання генетичної програми. Таким чином, завданням навчання є лише оволодіння виконавськими навичками, і завданням педагога є лише «не заважати» талановитому учню ставати творчою особистістю.

2. Уявлення про винятковість особистісних особливостей музиканта. Міф про те, що музикант – людина первинно «інша», «з іншого світу», впевнено побутує як в музикантському, так і у «немузикантському» середовищі.

Професійне навчання музиканта зазвичай починається у 5 – 7 років, і часто у власне музиканта лишається враження, що не він обрав професію, а «музика обрала її». Практично ніхто зі студентів консерваторії не мав характерних для періоду оптації міркувань, вагань. Тому особистість музиканта начебто «не належить сама собі» і формується ірраціональним способом, у зв'язку з чим будь-яке «людське» втручання в цьому контексті неможливе.

3. Третій «міф» - чіткий розподіл на «вищих» і «нижчих» представників професії, «рядових» і «геніїв». З перших років навчання дитина порівнюється з відомими або гіпотетичним «вундеркіндом», і вже років 8-10 їй ставиться імовірна «межа» розвитку її таланту (іноді не враховуючи загальної ситуації розвитку людини, особливостей і труднощів

її зростання, формування її особистості). Згідно з результатами проведеного опитування, усі (100%) наших виконуваних ставились до себе як до рядових музикантів, яким «не варто й намагатись» увійти у «велике» музичне мистецтво. Таке уявлення про себе було не лише у зрілих професіоналів старшого віку, але навіть у студентів-першокурсників консерваторії, які лише починають своє професійне становлення! У 92 % опитаних виявлено неадекватно занижену самооцінку своїх здібностей, потенцій або професійних досягнень. Звідси: 1) ризик стресів; 2) проблеми впевненості в собі; 3) проблеми спілкування; 4) проблеми мотивації до діяльності [2].

Безумовно, позначені проблеми торкаються деяких аспектів професійної підготовки студентів-музикантів. Однак у плані їх вирішення позначились деякі процеси. Заслуговує на увагу Аналітична доповідь, підготовлена Інститутом проблем виховання Національної академії педагогічних наук України в межах проекту «Мистецька освіта в країнах СНД: Розвиток творчого потенціалу в ХХ столітті». У науковому виданні представлено результати проведеного дослідження сучасного стану мистецької освіти в Україні. Деякі висновки висвітлюють як проблеми, так і напрями їх вирішення. Заслуговують на увагу пропозиції щодо розширення автономії вищих навчальних закладів мистецького профілю у зв'язку зі специфікою діяльності творчих ВНЗ, також потребує коригування положення Болонської системи стосовно ВНЗ мистецтва згідно із зазначеною специфікою та мінімізування уніфікації навчальних програм та ін. Реалізація вказаних пропозицій, безумовно надасть можливість вирішення багатьох проблем у художньому навчанні[4].

Визначені проблеми – єдиний комплекс взаємозалежних факторів. Але кожен з них заслуговує окремого сутнісного вивчення.

Література

- 1.Скребков С. Преодолеть застои /Скребков С. // «Советская музыка». – М. – 1964. - №2. – С. 48.
2. Лучинина О., Винокурова Е. Практическая психология для музыкантов. Астрахань: Издательство Астраханской государственной консерватории.- 2008 – 144с.
- 3.Шевченко Г.П. Музично-виконавська діяльність студентської молоді: монографія /Г.П. Шевченко, І.О. Єненко. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – 168с. + 6 вкл.

4. Мистецька освіта в Україні: розвиток творчого потенціалу в ХХ столітті: Аналітична доповідь українською, російською, англійською мовами: наук. видання /Л.М. Масол, О.В.Базелюк, О.А. Комаровська, В.Г. Муромець, В.В.Рогозіна; за наук. ред. Л.М. Масол. – Аура Букс, 2012. – 240с.: іл.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СТУДЕНТА ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ МУЗЫКАЛЬНОГО УСТРЕМЛЕНИЯ (К ПОСТАНОВКЕ ПРОБЛЕМЫ)

В.В. Сизов

В статье рассматриваются психолого-педагогические проблемы и направления развития личности студента консерватории, роль и место художественно-эстетического фактора в подготовке специалиста. Обозначаются три проблемы в подготовке студента консерватории: проблема художественно-эстетического развития студента; проблема более глубокой педагогической подготовки; проблема психологии личности студента-музыканта.

***Ключевые слова:** художественно-эстетическое обучение, студент консерватории, искусство, музыкальное образование.*

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF STUDENTS OF MUSIC HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT (ISSUE STATEMENT)

V.V.Sizov

The article deals with psychological and pedagogical problems and development of a conservatoire student, the role and place of artistic and aesthetic factor in specialist training. The following three problems of conservatoire student training are singled out: problem of artistic and aesthetic development of student; problem of deeper pedagogical training; problem of psychology of student-musician's personality

***Key words:** artistic and aesthetic training, conservatoire student, art, musical education.*

Сизов В.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки (м. Дніпропетровськ, Україна)

Sizov V.V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Social Sciences and Humanities of Dnipropetrovs'k conservatoire named after M. Glinka (Dnipropetrovs'k, Ukraine)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. М. Алфімов

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor V. M. Alfimov